

Žaža, Stanislav

[Nedomová, Zdeňka. Funkčně-sémantické pole kvantity v ruštině v porovnání s češtinou]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2007, vol. 56, iss. A55, pp. 362-363

ISBN 978-80-210-4335-0

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100979>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

hofer pro skyt. **aspa-* ‘kůň’, doložené v názvech kmenů *Αριμ-ασποι, Τράσπιες* (z **θrā-aspi-*, snad ‘ochranitelé koní’) a ve jménu skyt. krále *Χαρασπιης*. – Na změnu ie. *d(h)* v skyt. *l* podává Loma více přesvědčivých dokladů, jež Mayrhofer většinou přijímá. – Střednice za st.írán. *p* nejsou podle Mayrhofera jednotné: vedle *p* se objevuje i *b* a *f*. – Celkem lze říci, že Mayrhofer vidí hláskový stav skytský bližší staroiránskému, kdežto Loma staroperskému.

Při tomto množství precizně promyšlených údajů není divu, že Mayrhoferova přednáška vzbudila tak veliký ohlas, takže její opublikování je nesporným přínosem pro iranistiku.

Příspěvek byl zpracován v rámci grantu GA AVČR IAA900610501.

Eva Havlová

Zdeňka Nedomová: Funkčně-sémantické pole kvantity v ruštině v porovnání s češtinou. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity 159, Ostrava 2006. 147 s. ISBN 80–7368–154–1.

Autorka si zvolila za úkol analýzu jedné z nejjednodušších oblastí jazykové struktury, a to pole kvantity v ruštině a v češtině. Obtížnost tohoto popisu tkví zaprvé v samotné povaze zvoleného předmětu. Pole kvantity představuje různorodý soubor jazykových prostředků, které nejsou uspořádány v jednotné hierarchii. Uplatňují se zde prvky různých rovin – prostředky lexikální, morfologické, syntaktické i frazeologické. Čelné postavení zaujímají mezi nimi kategorie čísla, číslovky a jejich spojení s jmény, především se substantivy, významný podíl mají však i adjektiva. Vyjadřování pole kvantity má své zvláštnosti ve všech jazycích, různými rysy typologického i jiného charakteru se tu však jednotlivé jazyky od sebe liší. To platí i o jazycích vyznačujících se takovým stupněm příbuznosti, jako je ruština a čeština. Pro porovnávací popis to samozřejmě představuje nemalou další komplikaci.

Východním principem pro svou práci učinila Z. Nedomová přístup „od obsahu k formě“. Tento způsob popisu, přiřazující k jednotlivým sémantickým kategoriím či komunikativním funkcím odpovídající výrazové prostředky, je zde vhodný, protože integruje jazykové prostředky různých rovin, při porovnávací projekci se nicméně neobejde bez doplňujících výkladů opačného směru, tj. postupu „od formy k obsahu“.

Sémantické pole kvantity přitahovalo a stále přitahuje právě pro svou strukturní pestrost zájem četných lingvistů, jak je to i v této práci patrné z obsáhlého bibliografického seznamu (s. 135–145). To umožňuje dalšímu badateli na jedné straně opřít se ve větší míře o výsledky předcházejícího výzkumu, na druhé straně však existující rozdíly v koncepcích i v terminologii u různých autorů tuto již samu o sobě složitou problematiku ještě navíc komplikují.

Je třeba konstatovat, že si autorka tuto spletitou situaci plně uvědomila a usiluje o důsledný a přehledný výklad. V první, teoreticko-historické kapitole práce (s. 9–19) pojednává o pojmu čísla, o jeho vzniku a historii a zabývá se funkcí číslovek jako základního prostředku pro vyjadřování kvantity. Na těchto i dalších výkladech (např. s. 29, 53) je patrná nejen žádoucí úroveň autorčiny erudice lingvistické, ale i její pozoruhodná orientovanost ve sféře zákonitostí matematických.

Celá práce je logicky členěna: všechny kapitoly obsahují sémantickou charakteristiku příslušného typu kvantity a poté popis příslušných výrazových prostředků morfologických, popř. lexikálně-morfologických, syntaktických a frazeologických. Pokud jde o pojetí singularity, domníváme se, že rozlišení na jednost (*один*) a jedinečnost (*единственный*) (podle Dokulila, sr. s. 21), odráží sice skutečný stav věcí, jde tu však patrně nikoli o veličiny stejného řádu, stejnorodé; jedinečnost lze spíše chápat jako podtyp jednosti. Ostatně i další autorčiny výklady o výrazových prostředcích singularity (s. 23–28) se týkají především prostředků vyjadřujících jednost.

K pojetí hromadnosti jako přechodné kategorie, mezičlánku mezi singularitou a pluralitou (s. 29 n.), bychom snad mohli konstatovat, že tu vlastně jde o případ dialektické jednoty protikladů

– tentýž prostředek označuje současně jednost i mnohost, ať již jde o singularia tantum (*молодёжь, мебель*), nebo pluralia tantum (*деньги, каникулы*). Pěkně jsou vystiženy rozdíly mezi ruštinou a češtinou v repertoáru výrazových prostředků hromadnosti (s. 41).

Podrobně se probírají také výrazové prostředky plurality (s. 42–81), např. partie o kompozitech s kvantitativními komponenty odlišnými (zčásti) od češtiny, např. *многоборье – víceboj, малолетство – dětství, многоквартирный дом – dům s mnoha byty, малолюдный город – řídce osídlené město*; o různých typech přibližné plurality: jednostranné (*до 2000 машин – až 2000 lidí*), oboustranné (*около сорока документов – kolem 40 d.*), vnitřní (*шесть-восемь месяцев – šest až osm m.*). K jinak výstižnému popisu různých typů spojení číslovky s počítaným předmětem máme připomínku na s. 67: v 2. odst. zd. jsou druhý a třetí příklad v rozporu s předcházející charakteristikou; spr. znění 2. příkl.: *о сорока пластинках*; 3. příkl. sem nepatří!

Značný rozsah kapitoly o dělitelné kvantitě (s. 82–103) je dán mj. složitostí typů spojení číselných výrazů s přívlaskty v různé slovosledné poloze a různými poměry ve shodě s predikátem (např. *эти полдома ремонтируются – tato polovina domu se opravuje*). Autorka zde nevynechala snad ani jediný typ podobných spojení.

Rovněž další kapitola o měřitelné kvantitě je důkazem pozornosti, kterou Z. Nedomová věnuje matematickým vztahům a jejich interpretaci. Registrace různých podobných útvarů je potřebná zvláště v současnosti, kdy takřka před našima očima denně přibývá různých poznatků a údajů technického charakteru. Těžko dodat něco podstatného k subtilnímu popisu různých konstrukcí; snad jen na okraj připomínku ke konstrukcím na s. 112, 1. ř. sh.: předložka *в* zde – na rozdíl od *с* v druhém příkladu – nepatří k instrumentálu, ale k následujícímu údaji v akuzativu. Na s. 113 bychom k slovesům vyjadřujícím délkové (šířkové, výškové, hloubkové) parametry měli dodat nejčastější českou variantu *X je dlouhé (široké, vysoké, hluboké) Y m.*

Ocenění zasluhují rovněž partie týkající se úlohy frazeologických prostředků vyjadřování kvantitativní. Další konfrontační výzkum těchto údajů by možná vydal na samostatnou studii, která by rozhodně nepostrádala zajímavosti.

Závěr knihy je poněkud stručnější, než bychom snad čekali, ale to je dáno tím, že se v něm hojně odkazuje na jednotlivé oddíly desetinného třídění textu. Shrnutí hlavních typologických rozdílů mezi ruštinou a češtinou je výstižné.

O důkladnosti a autorské odpovědnosti Z. Nedomové svědčí i poznámkový aparát publikace. Je opatřena dvěma resumé: širším ruským a stručnějším anglickým.

Po stránce formální úpravy je kniha zpracována s náležitou péčí. Lze najít jen nepatrné množství překlepů nebo drobných omylů: *solokapr m. sólokapr* (s. 25), *обного m. одного* (s. 36), *Лыbie m. Лыbye* (s. 119), *s pluraliem tantum m. s plurale tantum*.

Závěrem lze potvrdit, že publikace Z. Nedomové ve vysoké míře odpovídá záměru, který vyjádřila autorka na s. 8. Může skutečně oslovit nejen odbornou komunitu, ale je potřebná hlavně pro studenty filologie a všechny ty, kteří se hlouběji zajímají o danou problematiku.

Stanislav Žaža

Vidoeski, B., Topolińska, Z.: Od istorijata na slovenskiot vokalizam. Skopje 2006. 92 stran.

V roce 2006 vydala Makedonská akademie věd a umění ve Skopje knihu *Ot istorijata na slovenskiot vokalizam* autorů B. Vidoeského a Z. Topoliňské. Vidoeského bohužel během práce na tomto díle zastihla smrt (14. května 1998), knihu úspěšně dokončila a pro vydání připravila Z. Topoliňská.

Studie vznikla na základě dvou projektů, kterých se autoři účastnili: Slovanský jazykový atlas (dále SJA) a gramatická polsko-makedonská srovnávací analýza. SJA je monumentální dílo slovanské jazykovědy, na jehož vzniku se podílejí společně se slovanskými dialektology i lingvisté